

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Helyi jelentőségű védett természeti terület neve:

Merzse-mocsár

Utoljára módosítva: 2013-10-15 07:28:48

Megye: Budapest

Községhatár: Budapest, XVII. ker.

A terület kiterjedése: 39.3424 hektár

Védetté nyilvánítás év: 1977

GPS koordináták: 47.44543, 19.28293

Felmérést végző személy(ek) neve: Bajor Zoltán

E-mail címe(k): bajor.zoltan@mme.hu

A terület megközelíthetőségének leírása

(pl. melyik utcán kell elhagyni a települést stb.):

A terület a főváros XVII. kerületének délkeleti részén található az Ecser-Budapest közigazgatási határ mellett. A védett élőhelyet lakatlan részek – elsődlegesen szántóföldek és telepített erdők – veszik körül, ezért megközelítése kocsival és kerékpárral a legegyszerűbb, mivel a sík, homokos területen jó minőségű földutak találhatók. Tömegközlekedéssel a legegyszerűbb a vasutat választani: Rákoskert vasútállomástól kb. 1 km-es sétával érhető el a Nagy-Merzse. Busszal a 297-es járáttal juthatunk el a terület közelébe, mely az Örs Vezér térről indulva Rákoskert vasútállomásánál éri el másik végállomását.

Terület rövid, szöveges bemutatása (max. 2000-2500 karakter):

megközelíthetőség, terület jellegének leírása (pl. természetes erdőfolt puhafa ligeterdővel stb.):

Az egykor nagy kiterjedésű Rákosi mocsárvidék utolsó képviselője ez az erősen degradált, de mégis védelemre méltó terület. A mocsarat jól érzékelhetően itt is szorongatják a felszántott, megművelt területek, mint ahogy a pesti oldal összes védett élőhelyét. A terület jellegéből adódóan rendszeresen kiszárad, mely folyamatot tovább erősített a környező – mocsár vízgyűjtőjéhez tartozó – élőhelyek erőteljes átalakítása. A közelben épült meg a Liszt Ferenc Repülőtér és nem messze fut egy forgalmas vasútvonal, melynek töltése a vízgyűjtő egy részét leválasztotta a mocsárról. Ezen kívül a közeli agrárhasznosítású területek védelmére kialakított vízelvezető árkok is a szárazodás irányába hatnak. Az elmúlt évtizedekben itt voltak a főváros legutolsó nagyszabású erdőtelepítési munkálatai, melynek következtében sorba ültetett kocsányos tölgyesek, nyarasok és akácok kaptak helyet a vizes élőhely körül. Korábbi térképeken látható, hogy nagyobb erdők nem voltak jellemzőek a területre. Az időközben felnövekvő faállomány növekvő vízigénye ugyancsak a mocsártól von el vizet. A terület geológiai felépítésében a Duna ötödik terasza játszott szerepet. A mélyebben fekvő kavics és homokrétegekben agyaglencsék találhatók, melyek segítenek a vízvisszatartásban. Ezt a jelenséget tovább erősíti a terület vízínövényeinek elrothadó részeiből kialakuló felszíni iszapréteg. Botanikai értékei jórészt megsemmisültek, de neves botanikusok feljegyzéseiből tudjuk, hogy még a nyolcvanas években is nagyszerű láprétes-orchideás rétek voltak itt. Az egykori kékperjés láprétek alig felismerhetőek. Alkalmasabb években előjöhetnek ritkább fajok a régen megtaláltak közül, de az idő előrehaladtával erre egyre kevesebb az esély. Egy 1996-97-es felmérés során csupán egy tő szúnyoglábú bibircsvirágot (*Gymnadenia conopsea*), valamint néhány budai imolát (*Centaurea sadleriana*) találtak a védett fajok közül

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

[SEREGÉLYES, 1997]. A Magyarország védett növényei című könyv [FARKAS, 1999] azonban említi a területről a mocsári fehérmájvirágot (*Parnassia palustris*), ez azonban célzott keresések során sem került elő az elmúlt egy évtizedben. Ugyanakkor az elmúlt évek növényzeti felmérései és a célzott gyepterületek megindítása biztató eredményeket mutatnak. A jórészt degradált növényvilág ellenére az állatvilág igen gazdag. A madárfajok megfigyelését a tó szélén elhelyezett fedett les segíti, ez azonban a Nagy-Merzse nyílt vízfelületének közepén kapott helyet, így főleg hétvégén, a nagy látogatószám miatt komoly zavarási pontot jelent elsődlegesen a vízimadarak számára. A Merzse-mocsár turisztikai infrastruktúrája – leskunyhó, fapalló, tűzrakóhely, sorompók, földutak – kielégítő, további fejlesztést nem igazán igényel. A Fővárosi Önkormányzat által 1992-ben elkezdett fűrtkutas vízutánpótlási program nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, így azokat pár éve leállították. A gyepek és szárazabb években a gyékényesek kaszálása sokat javíthat az állapotokon, de a beavatkozások időnként elmaradnak. A területen ilyen jellegű munkát először – a Fővárosi Önkormányzattal egyeztetve – 2000. februárjában a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Csoportja végzett. A vízgyűjtő lecsapolását elősegítő árkok feltöltése is fontos lenne. Az egész mocsár megmentésére egy átfogó élőhely-rekonstrukciós tervre lenne szükség. Sajnálatos módon a vandalizmus is jelen van a területen – pl.: madárles rendszeres felgyújtása, szemetelés – azonban ezek a jelenségek gyengülnek az útelárkolásoknak, sorompózásoknak és az elmúlt években felálló szervezeteknek köszönhetően (Rákosmenti Mezei Őrszolgálat, Fővárosi Önkormányzat Természetvédelmi Őrszolgálat). A terület három nagy és részben különálló egysége a legdélebbre található Nagy-Merzse, a Kis-Merzse és a részben beerdősült Gyolcs-rét

2. A TERÜLET ÁLTALÁNOS FELMÉRÉSE

2.1. Megtalálható még a védettség indoka a területen? - Igen

Szükség esetén részletezés, "Nem/Részben" válasz esetén indoklás:

2.2. Milyen élőhelyek mozaikok borítják a területet és milyen arányban?

30 % Erdő

20 % Gyep

10 % Cserjés

40 % Vizes terület

% Egyéb

2.3. Élőhelyi besorolás ÁNÉR- szerint (<http://www.novenyzetiterkep.hu/?q=magyar/node/45>):

RA, RB, RD, OA, OB, OC, P2A, B1A, B1B, B5, BA, D2, D34

2.4. Területhasználat (kérjük, jelölje az észlelteket): Kaszálás,

Egyéb típus: vadászat

Jellemzőik, intenzitás: csak alkalmanként, mértéke nem jelentős

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.5. Folyik-e természetvédelmi kezelés a területen? - Igen

Felmérés, Őrzés, Bemutatás, Özönnövények irtása, Kaszálás, Vízelvezetés, Rekonstrukció
Egyéb típus: A területen és annak közvetlen környezetében található a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoportjának (MME) legnagyobb odútelepe, mely 83 darabból áll. A hagyományos A, B és C típusú berendezéseken kívül különböző méretű D-odúk, illetve fakusz és vörösvércse költőládák is találhatóak itt. Az odútelepen kívül a XVII. kerületi Önkormányzat a Rákosmenti Mezei Őrszolgálattal együtt, részben saját, részben a Fővárosi Önkormányzat Környezetvédelmi Alapjának finanszírozásából, az MME szakmai segítségével 51 táblás tanösvényt alakított ki 2012-ben a terület és környezetének bemutatása céljából.

2.6. Megtalálhatóak-e az alábbi özönfajok a területen, s milyen mennyiségben:

Akác: Kevés

Selyemkóró: Kevés

Parlagfű: Kevés

Magas/kanadai aranyvessző: Sok

Japánkeserűfű: Nincs

Gyalogakác: Nincs

Bálványfa ("ecetfa"): Nincs

Keskenylevelű ezüstfa: Nincs

Muflon: Nincs

Egyéb (nevezze meg): nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*): kevés (elsősorban a Kis-Merzse területén)

2.7. Része a terület a Natura 2000 hálózatnak? - Nem

Egy része: %

2.8. Érintkezik a terület más természetes élőhelyekkel? - Igen

2.9. Ha igen, milyen típusú élőhellyel?

A területet szántóföldek, telepített erdők és másodlagosan kialakult gyepek veszik körül.

2.10. Érintkezik a terület más természetvédelmi oltalmat élvező területtel? (pl. Natura 2000, országos védettség, ex lege) - Nem

2.11. Ha igen, milyen természetvédelmi oltalmat élvező területtel? -

2.12. Van védettséget jelző tábla a területen? - Igen

Darabszám: 4

Állapotuk: felújítandó

2.13. Vannak vadgazdálkodási létesítmények a területen?

Magasles: db

Vadetető: 5 db

Szóró: db

Egyéb (név és db): 1 darab madárles a Nagy-Merzse területén, de ezt természetvédelmi megfontolásból, a turizmus igényeinek kielégítése céljából létesítették.

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

3. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es növényfajok és számolt vagy becsült mennyiségük felsorolása

(a becslés lehet tőszámra, vagy területnagyságra vonatkoztatott, fokozottan védett faj esetében pontos tőszámot kell megadni)

kisfészekű aszat (*Cirsium brachycephalum*): 2 tő a Nagy-Merzse területén kardos madársisak (*Cephalanthera longifolia*): kb. 200 tő elszórva a Nagy-Merzse körüli telepített tölgyesekben fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*): kb. 30 tő a Nagy-Merzse DK-i oldalán, telepített tölgyesben parti fűz (*Salix elaeagnos*): kb. 50 tő; főleg idős tövek találhatóak elsősorban a Nagy-Merzse körüli gyepek szegélyében. Őshonossága vitatott Jávorka-fényperje (*Koeleria javorkae*): kb. 30 tő Nagy-Merzse körüli gyepekben egyvirágú csetkása (*Eleocharis uniglumis*): kb. 50 tő (Állománynagysága további ellenőrzést igényel.)

4. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es állatfajok és számolt vagy becsült mennyiségük

(fokozottan védett fajoknál pontos állománynagyságot kell megadni)

bőrfutrinka (*Carabus coriaceus*): ritka kékfutrinka (*Carabus violaceus*): ritka szalmacincér (*Calamobius filum*): ritka farkasalmalepke (*Zerynthia polyxena*): ritka kis színjátszólepke (*Apatura ilia*): szórványos fecskefarkú lepke (*Papilo machaon*): gyakori Atalanta lepke (*Vanessa atalanta*): gyakori kardoslepke (*Iphiclides podalirius*): gyakori vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*): szórványos (Főleg Nagy-Merzsén.) barna varangy (*Bufo bufo*): ritka barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*): szórványos vöröshasú unka (*Bombina bombina*): gyakori (Szárak években nem észlelhető.) fürge gyík (*Lacerta agilis*): gyakori zöld gyík (*Lacerta viridis*): gyakori vízisikló (*Natrix natrix*): szórványos mocsári teknős (*Emys orbicularis*): kisszámú, de állandó állománya alakult ki a területen Madarak esetében elsősorban a jelentősebb költőfajok kerültek felsorolásra: kis vöcsök (*Tachypatus ruficollis*): vonuló, vízborításos években rendszeresen költ 2-3 pár tőkés réce (*Anas platyrhynchos*): a fagyott időszak és a teljesen száraz évek kivételével állandó, vízborításos években rendszeresen költ 10-20 pár cigányréce (*Aythya nyroca*): 2000-ben a jó vízállásnak és a nyílt víz mesterséges megnövelésének köszönhetően 1 pár költött; egyébként ritka átvonuló egerészölyv (*Buteo buteo*): állandó, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ barna rétihéja (*Circus aeruginosus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 1 pár költ kabasólyom (*Falco subbuteo*): vonuló, a területen évente rendszeresen 1 pár költ vörös vérese (*Falco tinnunculus*): a területen nem fészkel, de a közvetlen környezetében legalább 5 pár költ minden évben vízityúk (*Gallinula chloropus*): vonuló, vízborításos években rendszeresen költ 2-3 pár szárcsa (*Fulica atra*): vonuló, vízborításos években rendszeresen költ 5-15 pár guvat (*Rallus aquaticus*): vonuló, vízborításos években rendszeresen költ 1-2 pár kis vízicsibe (*Porzana parva*): vonuló, vízborításos években 1 pár költ, de nem minden évben bíbic (*Vanellus vanellus*): vonuló, vízborításos években rendszeresen költ 1-2 pár piros lábú cankó (*Tringa totanus*): vonuló, költését eddig még nem sikerül bizonyítani füleskuvik (*Otus scops*): vonuló, évente rendszeresen költ 2-3 pár a területen, de a mocsár körüli nem védett területeken további 5-10 fészkel rendszeresen kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): állandó, a területen évente rendszeresen 1-2 pár költ nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*): állandó, a területen évente rendszeresen 4-5 pár költ zöld küllő (*Picus viridis*): állandó, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ fekete harkály (*Dryocopus martius*): állandó, a terület közvetlen közelében rendszeresen költ 1 pár, mely gyakran látható a védett élőhelyen lappantyú (*Caprimulgus europaeus*): vonuló,

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

a terület közvetlen közelében rendszeresen költ 1-3 pár, melyek gyakran láthatók a védett élőhelyen erdei pityer (*Anthus trivialis*): vonuló, a területen évente rendszeresen 4-5 pár költ nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*): vonuló, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*): vonuló, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 1-2 pár költ foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 4-5 pár költ cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*): vonuló, a területen évente rendszeresen 5-6 pár költ fekete rigó (*Turdus merula*): állandó, a területen évente rendszeresen 10-15 pár költ énekes rigó (*Turdus philomelos*): vonuló, a területen évente rendszeresen 5-6 pár költ barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): vonuló, a területen évente rendszeresen 8-10 pár költ kispozzáta (*Sylvia curruca*): vonuló, a területen évente rendszeresen 4-5 pár költ mezei poszáta (*Sylvia communis*): vonuló, a területen évente rendszeresen 1-2 pár költ vörösbegy (*Erithacus rubecula*): vonuló, a területen évente rendszeresen 5-6 pár költ fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): vonuló, a területen évente rendszeresen 8-10 pár költ cigánycsuk (*Saxicola torquatus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ szürke légykapó (*Muscicapa striata*): vonuló, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ széncinege (*Parus major*): állandó, a területen évente rendszeresen 20-25 pár költ kékcinege (*Parus caeruleus*): állandó, a területen évente rendszeresen 6-8 pár költ barátcinege (*Parus palustris*): állandó, a területen évente rendszeresen 1-2 pár költ csuszka (*Sitta europaea*): állandó, a területen évente rendszeresen 8-10 pár költ rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*): állandó, a területen évente rendszeresen 2-3 pár költ tövisszúró gébics (*Lanius collurio*): vonuló, a területen évente rendszeresen 4-5 pár költ sárgarigó (*Oriolus oriolus*): vonuló, a területen évente rendszeresen 5-6 pár költ tengelic (*Carduelis carduelis*): állandó, a területen évente rendszeresen 5-10 pár költ zöldike (*Carduelis chloris*): állandó, a területen évente rendszeresen 5-10 pár költ erdei pinty (*Fringilla coelebs*): állandó, a területen évente rendszeresen 10-12 pár költ nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*): állandó, a területen évente rendszeresen 3-4 pár költ mogyorós pele (*Musccardinus avellanarius*): gyakori, Budapest legnagyobb mogyorós pele állománya található a területen és közvetlen környezetében. Jelenlétére az MME odútelepe derített fényt menyét (*Mustela nivalis*): ritka hermelin (*Mustela erminea*): ritka

5. Egyéb észrevétel

49,5 hektár (494 744 m²); 25/2013. (IV. 18.) Főv. Kgy. rendelet alapján. A terület szegélye körül sajnos nagyon kevés helyen találhatunk extenzíven használt szegélyzónákat, sok helyen tapasztalható, hogy a védett terület szegélyétől rögtön intenzíven használt szántóföldek kezdődnek. Ez nagyban segíti az özönfajok terjeszkedését a homokos felszínen. Ezeken a részeken szükséges lenne kialakítani egy legeltetéssel, kaszálással fenntartott, gyepesített védőzónát. Fontos lenne ezen kívül a Rákoskerti vasútállomástól északra elterülő, a mocsár vízgyűjtőjéhez tartozó – de arról a vasúti töltéssel leválasztott – kertesházás övezet területén lehulló csapadékvíz tisztítás után a mocsárba juttatni, így a szélsőségesen száraz időszakok ritkábbá válhatnak. (A kerületi önkormányzatnak évek óta vannak ezzel kapcsolatos törekvései.)